

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj VI.

V sredo 22. sušca 1848.

List 12.

SLAVA SLAVA

našimu presvitlimu Cesarju

FERDINANDU PERVIMU!

Bog živi Cesarja **Ferdinanda!** kteriga imé za večne čase s zlatimi čerkami v zgodovinskih bukvah zapisano stoji, — zakaj dobrote, neizrečene dobrote, ktere so Oni 15. dan tega mesca vsim svojim ljudstvam dodelili, so takošne, kakoršnih nam noben poprejšni avstrijski Cesar ni bil podaril. Te dobrote bojo zadéle vsaciga podložnika in nam bojo polajšale marsiktere težave našiga življenja.

Premilostljivi Cesar so namreč 15. dan tega mesca ob petih popoldne sklenili, de se imajo Njih dežele drugači vladati (regirati) kakor dozdej, kér so se po živih prošnjah prepričali, de Njih ljudstva želé drugačno vladarstvo. To novo vladanje se imenuje konstitucija, to je z drugimi besedami taka vladija, ktera pripustí, de prihodnjič ne bo le samo gospóska, temuč de bojo tudi deželni in mestni stanovi, ki bojo zató od ljudstva izvoljeni, pravico iméli govoriti, svoje želje in vošila v prihodnjih postavah in davkih pred tronam Cesarja odkritoserčno razodeti, in pa tudi zvediti, kakó in kam se deržavno premoženje vsako leto obračuje.

V čim pa bojo posamesne naprave noviga vladanja obstale, to nočejo milostljivi Cesar sami skleniti, tedej so ukazali, de se imajo, berž ko bo moč, možje iz vsih nemških, slovanskih in laških deželá na Dunaji zbrati, ki se bojo s Cesarjem in njegovimi vikšimi svetovavci na tanjko posvetovali, česar vsaka dežela za-se potrebuje — in po tem se bo vladija vsake dežele vravnala.

De naš presvitli Cesar Ferdinand — milostljivi Oče — zares iz serca želé, vošila svojih ljudstev spolniti in stan vsih svojih podložnikov **karkoli bo moč** polajšati, so že očitno 14. dan tega mesca pokazali, de so Svojiga dozdanjiga nar vikšiga svetovavca — kneza Meterniha od njegove službe odvezali, ko so zvedili, de celo ljudstvo želi, de naj ta mož od vikšiga vladarstva odstopi, ktero je skozi 37 lét v rokah imel.

Na dalje so milostljivi Cesar Ferdinand ravno ta dan tudi dovolili, de prihodnjič se bojo smeje vsake bukve, Novice ali časopisi in vsaka druga reč v natis dati, brez de bi jo mogli, kakor dosihmal, tiskarni sodnici (cenzuri) pokazati in od nje posebno dovoljenje natisa dobiti. Zdaj bomo tedej prosto pisali, kar bomo hotli, de bo le resnično in pravično. Oj, to je neizrečena dobrota, de nam niso usta več zavezane! Odsihmal bomo sméli v Novicah in kjer bodi brez ovinkov in brez zadržkov vsako resnično napčnost in krivičnost očitno razglasiti in škodljive napake

od kodar koli bojo prišle, med ljudstvo dati, de se bojo napčnosti in krivice po ti očitni poti zatirale, odvrčale, poboljšale. Iz tega cesarskiga sklepa vsak lahko presodi sedanji imenitni stan vredništva očitnih časopisov in Novic! Mi pa se v ti nam dodeljeni dobroti ne bomo prevzeli, z mirno kervijo se bomo vedno za resnico in pravico poganjali, poštenimu človeku nikdar ne bomo škodovali, marveč se bomo za-nj potegovali, hudobijam pa in terdovratnim hudobnežem ne bomo prizanesli, temuč jih bomo očitno svarili in grajali. Mir in edinost, véra, in ljubezin do Cesarja in naše drage domovine pa nam bo tudi prihodnjič poglavitne vodila!

Še na dalje so milostljivi Cesar dovolili, de naj se v mestih národna straža (Nationalgarde) napravi, ktera ima iz mestnikov in odrašene šolske mladosti obstati in ktera bo svojo posebno obleko in orožje imela, de bo mir svojiga doma varovala.

Po tem Cesarskim dovoljenji je bilo kakor na Dunaji in v Gradcu tudi v Ljubljani 17. dan tega mesca taka národna straža, kakor de bi bil mignil, napravljena, in serce človeka mora ganiti, viditi s kakošnjim veseljem so na povabilo našiga preljubiga deželnega poglavarja grofa Welsersheimba mestniki vsih stanov, šolska mladost mnogih šol, nje učniki, cesarski uradniki in mnogi plemenitniki vkupej vréli, se stražnike (Nationalgardisten) v národno stražo zapisat, — in v kako lepim redu postarni mož poleg iskreniga mladenča na straži stoji in ponoči okoli patrolira. Tu se ne dela noben razloček več med imenitnim grófam ali poštenim mojstram: oba stojeta ediniga serca in edine vrednosti na straži; nobeden se v ti častni službi za mir in prid domovine čez družiga ne povzdiguje, kér je vsak pripravljen, če bi treba bilo, kri za svoj dom in za svojiga Cesarja preliči.

Bog Vas živi, verli Ljubljančanje! Ta dva dneva — 17. in 18. sušec — ko ste dragi domorodci tako vneti k orožju skup pritékli, bosta še v prihodnjih časih pri naših pôznih vnukih slovêla. Od roda do roda bodo eden družimu pravili: kakošni možje smo Ljubljančanje v têh dnevih bili, in naši belorudeči židani trakovi, ktere smo v znamenje goreče udanosti do svojiga Cesarja na suknhah pripéte nosili, bojo še pôznim vnukam drag spomin!

Čimu so pa zdej take straže po mestih? bo marsikdo vprašal. Te straže nimajo nobeniga družiga naména, kakor de naj odvrčajo gerdo razsajanje in živinsko obnašanje nekterih ljudi, kterim v tacih veselih okolnostih začne glava goréti, de ne vedó kaj de bi počéli od veselja, ali pa kako de bi se maševali nad eno ali drugo rečjó, ktera dozdej po njih volji ni bila. To je pravi namen národne straže, ktera, bratovsko sklenjena s cesarskimi vojaki, se v bran stavlja tacim razbojnikom, ki so večidel lenuhi in potepuhi, tatovi in razbojniki. S žalostnim sercam moramo povedati, de prvi večer, ko se je ta nova Cesarska dobrota po Ljubljani razglasila, so tudi nekteri smerkovci in odrašeni divjaki po mestu razsajali, oknja pobijali, vrata lomili in mirnim veselim prebivavcam čisto veselje kalili. V sredi tacih razbojnikov ne bom nikdar pozabil nekiga pametniga in pošteniga kmeta, ki je razsajavce pred hišo mestne gosposke z vneto besedo tolašil, rekoč: „Ali ste živina ali nôrci, de se mašujete nad nedolznimi okni? Ali se spodobi to danes, ki je nar srečniši dan avstrijanske dežele? Ali je to hvaležnost za dobrote, ktere vam bojo milostljivi Cesar prihodnjič naklonili? Ali se spodobi takó iméniten dan takó vmadeževati?“

Lejte, dragi bravci, takim razbojnikom v gospôskih in kmetiških suknhah se zoperstaviti in tako mir in pokoj in varnost posestva svojiga kraja ohraniti, je poglavitni namen národne straže! — Iz tega naména národne straže se pa vsak lahko prepriča, kako dobro in potrebno bi bilo, ko bi se enake straže tudi po kmetih z vednostjo in pomočjó kantonske gosposke napravile, kér gotovo vémo, de se bojo vsi pametni in pošteni kmetje po volji našiga ljubezniviga Cesarja za varstvo mirú in posestva svojiga kraja radi združili, in tako vse take nevarne ljudi gosposki izročili, ki jih bo po postavah pokorila.

Zaslišali ste zdej, dragi bratje na Krajskim in po vsih družih slovenskih deželah! neprecenljivo darilo, ktero so nam presvitli Cesar 15. sušca podelili.

Kaj pa je zdej naša dolžnost? Kaj družiga kakor de se hvaležne skazemo tacih dobrót, kterih naši spredniki v več stoletjih niso doživeli.

Kakó pa se bomo hvaležne skazali? Kako drugači, kakor de se iz serca veselimo in de ukamo „Bog živi Ferdinanda!“ — de se pa v ti veselici ne prevzamemo in de sicer veseliga serca pa mirno pričakujemo dobrót, ktere bomo v novih postavah dobili. Take velike reči se pa nemorejo v enim tednu speljati; gotovo pa bojo prišle berž ko bo mogoče. Cesarska beseda v obličji celiga sveta nam je porok tega! Do tistiga časa bojo mogle sedanje postave pri starim ostati; torej je zdej naša dolžnost, ako si hočemo vse dobrote nove vladíje nakloniti, de smo v vsih rečéh svojim gospôskam zvesto podložni in de vse natanjko takó opravljamo, kakor dozdej. Skoraj nam bo nova zarja zasijala!

Tega pa, ljubi bravci, noben pameten človek ne sme misliti, de ne bo prihodnjič clo nobenih davkov več. To bi bila nespametna misel, ker še nobena majhna družina, še manj pa kako vladarstvo zamore obstati brez gotovih dohodkov, s kterimi mnogoverstne potrebne naprave izpeljuje, državne stroške plačuje in vse v lepim redu obderží, de se nobenimu človeku krivica ne godí in de je njegovo premoženje in njegovo življenje varno. Kér bo pa prihodnjič ljudstvo pravico imelo, pri nakladi cesarskih davkov govoriti, vsak lahko previdi, de se bo v têh davkih prihodnjič marsiktera reč polajšala, ktero bojo ljudstva potrebno spoznale. Sicer pa tudi ne gré misliti, de je že zdej tlaka overžena in de bi treba ne bilo gosposkinih davkov in desetín po starih gruntnih pravicah odrajtovati. Tudi te reči se bojo sčasama kar koli bo moč poravnale, de bo za obé strani práv.

De pa lenuhi prihodnjič ne bojo môgli roke križem deržati, zraven tega pa vender dobro jesti in piti — tudi tega ne bo nihče od konstitucíje pričakoval, ktera bo velika dobrota ravno tako delavnimu kmetu kakor pridnimu gospodu, ne pa potepuham in postopačam, ktere bo prihodnjič po ti novi vladíi gosposka s pomočjó svojih sosésk lahko bérzdala.

Veselimo se tedej vsi pošteni podložniki in terčimo s kosarci na dolgo dolgo zdravje preljubi-

ga našiga Cesarja Ferdinanda, ki nam je novo vladijo — konstitucijo — podaril! Bog ga živi in celo cesarsko rodovino! Bog živi našiga svitliga Nadvojvoda Joana! Bog pa tudi živi Dunajčane in posebno njih junaško šolsko mladost in njene učeničke! Bog živi našiga ljubiga deželnega poglavarja, grofa Welsersheimba! Bog živi verle Ljublančane in našo iskreno šolsko mladost! Bog živi nevtrudljiviga vodja naše straže, gosp. Sühnlja! — vse brate Slovence in vse narode avstrijskiga cesarstva!

Dr. Bleiweis,

vrednik Novic in tovarš perve kompanije narodne straže v Ljubljani.

Krajska hranilnica (Sparcasse) v létu 1848.

V 8. listu Novic smo dali na znanje, veseli stan pogorelske družbe ali bratovšnje sv. Florijana, ki práv po bratovsko vsim pogorelcam Krajske, Štajarske in Koroške dežele pomaga, kateri so v to družbo zapisani.

Danes damo ravno takó veseli stan Krajske hranilnice ali šparkase na znanje; ktera varno hranuje sebi izročene denarje, zraven pa tudi od sto goldinarjev vsako léto 4 goldinarje obresti ali čimža natanjko odrajtuje.

Ta hranilnica, ki se je v létu 1821 začela in ki je že koj v začetku toliko zaupanja pri vsih ljudéh najdla, de so ji že prvo léto 12 tavžent 7sto in 36 goldinarjev in 50 krajcarjev izročili, je od léta do léta več deležnikov dobila, tako de ima zdej že 1 milijon, sto in devet in šestdeset tavžent in 67 goldinarjev in 59 krajev. sebi izročeni, ktere ima na gruntih, hišah, grajšinah i. d. t. razposojene in tako terdno zavarovane, de ne more nikdar nič zgubiti, kér postavimo, na tako zemljiše, ki je gotovo 400 gold. vredno, ne posodi več kakor 300 goldinarjev, na marsikako drugo reč pa, ki je 400 goldinarjev vredna, le polovico vrednosti, to je, 200 goldinarjev.

Hranilnica posojuje gruntarjem, hišnim gospodarjem, grajšinam i. t. d. sebi izročene denarje po 5 goldinarjev od sto; ona pa odrajtuje vsakimu deležniku za sebi izročene denarje le po 4 gold. od sto; torej si je v 27 létih že lastniga premoženja 92 tavžent 5sto in 2 goldinarja pridobila, s kterimi si je 3 hiše v Ljubljani kupila, kar je pa čez, ima sicer dobro zavarovano. S tem velikim lastnim premoženjem poplačuje vsakolétne stroške za pisarije, uradnike i. t. d. in s tem velikim lastnim premoženjem bi pa tudi, ko bi treba bilo, kako zgubo posojeniga denarja poravnala, kar se pa dozdej v 27 létih ne enkrat ni zgodilo, kér hranilnica ne posojuje sebi izročeni denarjev tje v en dan, ampak le na gotovo posestva. — Hranilnica ima več premožnih in poštenih, po celi deželi dobro poznanih gospodov za svoje vodje, kateri morajo s svojim premoženjem porokiti, de se ji od nobene strani ne sme škoda zgoditi. Takó stoji naša hranilnica kakor terdna skala, bogata sama na sebi in terdno zavarovana od vsih strani. Srečen je ta, ki ima pri nji svoje premoženje shranjeno! Iz tega bo vsak lahko sam presodil, kakó dobro de ima svoje premoženje pri nji naloženo — in le nekteri ljudje, kateri v sedanjih časih vse černo in strašno vidijo, brez de bi pametniga človeka poprašali: ali je tudi to resnica ali ne, kar neumne ljudji blésti slišijo, — take govornice verjamejo, v kterih ni ne besedice resnice.

Naj bi častiti duhovni gospodje to resnico svojim farmanam na tanjko razložili! Dr. Bleiweis.

Domači zdravnik in vodnik v mnogih opravilih mesca sušca.

(Zdravnik.) Vreme v tem mescu je še zlo spre-

menljivo in mokrotno, torej se človek lahko prehladi, zlasti če prenašlo zimsko obleko izleče. Kašelj, terganje in lom po kostéh, po glavi, po ušesih; bezgavke, šenj, kolike in enake bolezni po prehlajenji v tem mescu ljudi rade napadajo. Take bolezni odverniti, se prehlajenja, posebno nóg, ogibaj, in če si se prehladil, spóti se dobro v postelji, zato pij gorák ajbšev ali bezgov čaj, nikdar pa ne vina, ne samiga, pa tudi z drugimi dišavami zmešaniga ne, sicer te bo huda vročinska bolezn pod zemljo spravila. — Tla v stanicah dergniti (ribati), de se pozimsko blato iz njih spravi, je práv — tode pametno se mora to opraviti, de se poprej dobro posuše, predin s svojo družino va-nje spat grés. Mokrota v staniših je silno škodljiva.

(Poljski vodnik.) Sred tega mesca se začne kmetijska spomlad. Na polji se začno njive za jaro setev, vsaka po svoji lastnosti, pripravljati. Turšici in oljnatim sadežem dobro pognóji. Iz luž in ulic blato na njive vózi; tako blato tudi dobro storí na pešenih vertih in travnikih. Na senožeti naj se voda napeljuje, nar poprej pa na močirne travnike. Vodotoke iz njiv, ako zamoreš, daj na senožeti napeljati, de jih namočijo. — Mnoge skušnje učijo, de naj se pšeničiše, kjer je težka zemlja, z tumpasto brano povlači; tako rahlanje ji zlo k rodovitnosti pripomore. Prerahle ozimine pa, kjer je zimski srež zemljo vzdignil in žitne koreninice zmajal, naj se v suhim vremenu z lahkim valjarjem enmalo zatlačijo, de jim pomladanjski vetrovi ne škodjejo. — Iz njiv, kjer je nemška ali kaka druga detelja, poméči kamnje proč, in deteljše povleci z oestro brano, de je zemlja od zgorej rahlejši in de se gnojni deli lože va-njo zarinejo. Deteljša naj se z mešanico (Kompost), pognojijo, ali pa z gipsam, apnam in pepélam potresejo, ako jih nisi poprejšnjo jesen s podelanim hlevnim gnojem pognojil. Če si pa to že v jeseni storil, pograbi zdej gnojne ostanjke čisto proč. — Senožeti v tem mescu s hlevnim gnojem gnojiti, ni tako koristno, kakor v jeseni, zlasti ako je sušec zares sušec. Z gipsam, apnam in pepélam jih potresovati, je pa zdej nar boljši čas, in silno veliko pripomore k veseli rasti. Vse kertine zdej pridno raztrósi, in senožeti čisto pograbi, de bo trava lepši rastla in de bo tudi košnja ložeji. Na močirnih travnikih vreži zdej grabne in verzi perst na stran poleg grabna; konec jeseni jo pa daj po senožeti razmetati, de ti jo bo za drugo léto pognojila. — Konec tega mesca v suhim vremenu se hmelj glešta, obrezuje, osnaži in zopet s perstjo zadela; zdej se mu tudi gnojí.

(Konec sledí.)

Zahvala Novicam za zelno stiskav-nico.

(Konec.)

Ravno tako imajo v več krajih slabo navado, de iz belih tropin dosti žonte napravijo, in jo pozneje tudi s spridenim vinam blodijo, ktero po zmeščenim grojzdem v malih posodah tako dolgo pretakvajo, de se jim popolnoma zviši, in še slabji postane od žonte; zató ga tudi prodati nemorejo. Najdejo se pa vunder nespametni kupci, ki vino in žonto kupijo, vse vkup zblodijo, in sami sebi škodo storijo, kér tudi od takošne blodije morajo dajico plačati, ki jo proti zadnjimu še clo proč vreči morajo. — Tudi imajo nekteri kmetje slabo navado, de svoje dobro vino v smerdljivo posodo devajo